

जाहिरातींचे दर.
सालील पत्त्यावर चौकशी
करावी.
व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाधिवास', पुणे २.

अर्थ

वर्गणीचे दर.
वार्षिक वर्गणी
रु. ४.
(टपाल हंडिल माफ)
किरकोळ अंकास
एक आणा.

'अर्थ' एव प्रधानः' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति ।

—कौटिलीय अर्थशास्त्र.

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे.

वर्ष २

पुणे, बुधवार, तारीख २३ सप्टेंबर, १९३६.

अंक ३९

दी ट्रस्ट ऑफ इंडिया अंशुअरन्स कंपनी, लिमिटेड

मुख्य कचेरी : लक्ष्मी रोड, पो. बॉ. नं. ४६, पुणे नं. २

चेअरमन : दि. व. के. आर. गोडबोले,

बी. ए., एम्. सी. ई., सी. बी. ई.,

एम्. आय. ई., (इंडिया)

डॉ. वारामती व पाचोरा-जामनेर रेल्वे कं. चे भागीदार

— विशिष्ट अंगे —

१. या कंपनीच्या घटनेप्रमाणे विमेदारांना कंपनीच्या नफ्या-पैकी शेकडा १६ नफा बोनसच्या स्वरूपात परत करण्यांत येतो. विमेदारांना स्वतःतर्फे डायरेक्टर्स निवडून देता येतात.

२. "ट्रस्ट ऑफ इंडिया"च्या प्रत्येक विमेदारास त्याच्या पॉलिसीरकमेतून शिक्का किंवा रुग्णालयाच्या सर्वांसाठी कंपनीकडून मदत मिळण्याची सवलत दिली जाते. विमेदार पंगू किंवा चरितार्थांचे साधन मिळविण्यास असमर्थ झाल्यास त्यांचे विमाहत्ते बंद होऊन त्याला त्याची विमारकूम दहा वार्षिक हप्त्यांनी दिली जाते. चाशिवाय, सोडाकॅमन, इस्बंद विमा, रद्द पॉलिसी चालू करण्याविषयी सवलती, पॉलिसी-तारणावरील कर्ज, घरे विकत घेण्याच्या योजना, वार्षिक हप्त्यावर अडीच टक्के सूट इ० सर्व सवलतींचा अंतर्भाव "ट्रस्ट ऑफ इंडिया" कंपनीने केला आहे.

वेस्टर्न इंडिया

लाइफ इन्शुअरन्स कंपनी लि.

स्थापना स. १९१३. मुख्य कचेरी-सातारा.

संपूर्ण स्वदेशी, अत्यंत सुदृढ, माफक हप्त्याची पहिली व पहिल्या प्रतीची महाराष्ट्रीय विमासंस्था.

बोनस { हयातीतील रु. ६०
त्रैवार्षिक { हयातीनंतरचे रु. ७५
दरहजारी

१९३५ मधील नवे काम ५१,३०,०४२ रु.

एकूण चालू काम २,७०,००,००० रु. अधिक

एकूण जिंदगी ७१,७१,०९३ रु.

लाइफ फंड ६०,४२,८७३ रु.

एजन्सी व इतर माहितीसाठी पत्रव्यवहार करा.

S. B. JOSHI & Co.

ENGINEERS & CONTRACTORS

41 A, Bruce Street,
Bombay

716 Sadashiv Peth,
Poona City

WANTED Arts Graduates & Medical Practitioners to push up Rural Uplift & Medical Relief Movement in furtherance of Insurance Benefit. Plans throughout district places in the Presidency. Adequate remuneration to capable workers.

Apply with particulars to :—

Head Office :— } General Manager,
99, LAXMI ROAD, } THE DAWN OF INDIA
POONA. } LIFE INS. Co., LTD.

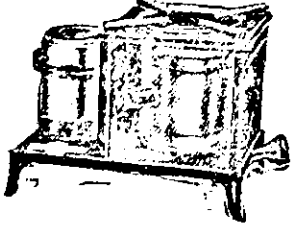
संजीवन हेअर टॉनिक

दारुणा, कॅस गळणे व टक्कल

ह्यावर अनुभविक उपाय

संजीवन मॅन्युफॅक्चरिंग कं., अहमदाबाद

कॉलेज विद्यार्थ्यांच्या विशिष्ट
गरजा लक्षांत घेऊन हे
मॉडेल बनविले आहे.

किंमत माफक.

पंप नाही ! पिन् नाही !! आवाज नाही !!!

ज्युनियर प्रभाकर
सेफ्टी स्टोव्ह

माहितीपत्रक मागवा

मेकर्स:-ओगले ग्लास वर्क्स, लि.

ओगलेवाडी, (सं. औंध), जिल्हा सातारा.

पुणे स्टॉकिस्ट्स:-

१ केळकर ब्रदर्स,

बुधवार चौक.

२ म. इ. को. ऑ. एजन्सी,

लक्ष्मीरोड.

विविध माहिती

कलकत्ता येथील प्रचंड प्रदर्शन

कलकत्ता येथे १९३८-३९ च्या हिवाळ्यांत एक प्रचंड स्वरूपाचे प्रदर्शन भरविण्यांत येणार असून त्याची पूर्वतयारी चालू आहे.

जपानी फळांची कॅनडामध्ये जाहिरात

जपानची लिंबे व नारिंगे कॅनडामध्ये जाऊ लागली असून ती प्रकृतीस हितकारक असल्याविषयी जाहिरातद्वारां प्रसिद्धी केली जाते.

बार्मिंगहॅमच्या सायकली

साध्या व मोटार सायकलींच्या प्रचंड धंद्याबद्दल ग्रेटब्रिटनमधील बार्मिंगहॅम शहराची जगभर प्रसिद्धी आहे. सध्या ह्या धंद्यास चळती असून सायकलींचा निर्गत व्यापार वाढला आहे असे दिसते. गेल्या जुलै महिन्यांत सुमारे २३ लक्ष रुपये किंमतीच्या ब्रिटिश सायकली परदेशी रवाना झाल्या. गेल्या वर्षीच्या जुलै महिन्यांतला आकडा ह्याच्या निम्याहून थोडा अधिक होता.

सुटांतले सुताचे टाके

सामान्य माणसाच्या युरोपियन पद्धतीच्या एका सुटांत शिवणारास ७४, ३९२ टाके घालावे लागतात; आणि त्यांपैकी ३६, ००० टाके हाताने घातलेले असतात, असा हिशेब एका हंगेरियनाने केला असल्याचे टिट् विट्स पत्र म्हणते.

सार्वजनिक कामे काढल्याने बेकारीनिवारणास

मदत होते काय ?

बेकारीनिवारणास सहाय म्हणून सरकारने रस्ते, इमारती, इत्यादींची बांधकामे काढावी, असे अनेक वेळां सुचविण्यांत येते. अशा योजनांचा बेकारी कमी करण्याकडे प्रत्यक्ष किती उपयोग होतो ह्यासंबंधी राष्ट्रसंघाने आपल्या सभासदांचा अनुभव व अभिप्राय विचारला होता. ग्रेटब्रिटनने ह्या योजनांचा उपयोग होत नाही असे मत दिले आहे. परंतु अमेरिकेने आपणांस त्याबाबत चांगला अनुभव आल्याचे कबूल केले आहे.

प्रजावादीस उत्तेजन

वाढत्या लोकसंख्येचे पोट भरावे ह्यासाठी इटली एकीकडे मुलुखसिरी करीत आहे व दुसरीकडे प्रजावादीस प्रोत्साहन देत आहे ! इटलीमधील सरकारी व म्युनिसिपालिटींतील नोकऱ्यांत ह्यापुढे विवाहितांस प्राधान्य मिळणार आहे. एकाच वेळी दोन व तीन मुले होणाऱ्या मातांस पारितोषिके मिळणार असून आठ अपत्यांच्या पितरांस आपल्या मुलांच्या शिक्षणाकरिता फी द्यावी लागणार नाही.

ग्रेटब्रिटनमधील पोस्टांतील लोकांच्या ठेवी

ग्रेटब्रिटनमधील पोस्टल सेव्हिंग बँकांत एकूण एक कोटी नागरिकांच्या ठेवी आहेत व प्रत्येकाच्या खात्यांत सरासरीने ५२५ रुपये आहेत. गेल्या दहा वर्षांत एकूण ठेवींच्या रकमेमध्ये सुमारे ३२ टक्के वाढ झालेली आहे.

टेलिफोनचे प्रमाण

व्हॉटिकन शहरांत दर शंभर माणसांस ८५ ह्याप्रमाणे टेलिफोन आहेत. अमेरिकेत दर शंभर माणसांमागे १३, ग्रेट ब्रिटनमध्ये ५, फ्रान्समध्ये ३ व इटलीत २ आहेत.

हिंदुस्थानांत रेडिओचा प्रसार

चालू वर्षाचे सुरवातीपासून ३१ जुलै अखेर हिंदुस्थानांत रेडिओचे परवाने धारण करणाऱ्यांच्या संख्येत ५, ०९२ लोकांची भर पडली. १ एप्रिल, १९३५ ते ३१ जुलै, १९३६ अखेर रेडिओच्या साहित्यावर एकूण १, ४९, ००० रुपये जकात घेण्यांत आली.

तीन कोटींचे कर्ज पंधरा मिनिटांत खलास

संयुक्त प्रांत सरकारने उभारलेले तीन टक्के दराचे १९६१-६६ चे कर्ज गेल्या आठवड्यांत पंधरा मिनिटांत खपले ! एक हजारच्या सर्व मागण्या पुऱ्या केल्या जातील, परंतु त्यापेक्षा ज्यास्त रकमेच्या अर्जांच्या वांटणीस शेकडा चाळीस अशी कर्जाची रकम येईल.

उद्योगधंद्यांच्या खात्यांत नवीन नेमणूक

मुंबई इलाख्यांत उद्योगधंद्यांची प्रगति शीघ्र गतीने व्हावी, ह्यासाठी उद्योग खात्यांत एक डेप्युटी डायरेक्टर नेमण्यांत यावयाचा आहे व सर्वस्वी लायक अशा माणसाची निवड व्हावी ह्याकरिता त्या जागेसाठी अर्ज करण्याची संधि अत्यंत विस्तृत रीतीने देण्यांत येणार आहे.

हवेच्या मार्गाने टपालांतून पत्रे

गेल्या साली हवेच्या मार्गाने टपालांतून ग्रेटब्रिटनमधून हिंदुस्थानांत १ कोटी पत्रे आली. १९३४ साली हा आकडा ६० लक्ष व १९३३ मध्ये ४० लक्ष होता.

लखनौ येथे औद्योगिक परिषद व प्रदर्शन

मध्यवर्ती व प्रांतिक सरकारांच्या प्रतिनिधींची औद्योगिक परिषद लखनौ येथे येत्या डिसेंबरमध्ये ७ व ८ ह्या तारखांस भरणार आहे. त्याच शहरांत औद्योगिक व कृषिविषयक प्रदर्शन त्याच सुमारास चालू होणार असून ते दोन महिनेपर्यंत उघडे रहाणार आहे.

अनुक्रमणिका	
पृष्ठ	पृष्ठ
१ विविध माहिती ... ४६६	६ सरकारास लागणाऱ्या मालाची खरेदी ४७०
२ आर्थिक मंदी आणि तुलनात्मक बाजारभाव ४६७	७ सहकारी बँकेचे व सोसायट्यांचे अहवाल ४७१
३ जर्मनीत व्यवसायात्मक जातिव्यवस्था ? ... ४६७	८ कायदेमंडळांत आर्थिक प्रश्नांवर प्रकाश ... ४७३
४ असेंब्लीत कंपनी विलावर चर्चा ... ४६८	९ टाटा वीज कंपनीची प्रगति ... ४७३
५ स्फुट विचार ... ४६९	१० वार्षिक सभा ४७४
रोखेबाजाराच्या अभ्यक्षांचः	११ निवडक बाजारभाव ४७५
सह्या—सावधगिरीची सूचना—हा सटाटोप कशा-ला ?—सहकारी नियम बदलण्याचा अयशस्वी प्रयत्न	१२ नंदादेवी शिखर गांठले ४७५
	१३ मुंबईत हिंदुस्थान सरकारच्या इमारती ४७५

१९२९	१३५	१३६	१४९	६२३	१३७	१४१
१९३०	११४	१२३	१३५	५४३	१२४	११६
१९३१	९६	१०४	११३	४६२	११०	९६
१९३२	९४	९२	१०४	४०७	९६	९१
१९३४	९६	१०७	११२	३६६	९८	८९
१९३५	९९	११४		३४७	१०१	९१
१९३६						
जानेवारी	१०२	११५	११४	३६४	१०३	९२
मे	१००	११२	११२	३७४	१०३	९०

सहा वर्षांमागे आर्थिक मंदी सुरू झाली, त्यावेळीं बाजारभावांच्या सरासरीचे शतमानाचे आकडे, १९१३ सालच्या परिस्थितीशी तुलना करतां ग्रेट ब्रिटन व हिंदुस्थान ह्या दोन देशांत अगदी सारसे होते. १९३५ मध्ये ग्रेट ब्रिटनचा आकडा १९१३ सालच्या आकड्यास जाऊन भिडला, पण हिंदुस्थानचा रेंगाळून ९ टक्कांनीं मागे राहिला. चालू सालच्या प्रारंभापासून ब्रिटिश आकडा १०० च्या पुढे जाऊ लागला व गेल्या जुलैमध्ये तर तो १०२ इतका झाला आहे. हिंदुस्थानचे बाजारभाव १९३२ सालच्या आकड्याजवळ जे थबकले आहेत ते पुढे हालतच नाहीत. ग्रेट ब्रिटनमध्ये उद्योगधंद्यांची चलती झाली आहे व व्यापार बढत आहे. ह्या कारणाने तेथे बाजारभाव चढून बेकारीस आळा बसत आहे; हिंदुस्थानांत आर्थिक परिस्थितीच्या सुधारणेचे, बाजारभाव चढणे हे जे चिन्ह आहे, ते दृष्टोत्पत्तीस येत नाही. बाजारभाव खालावले असले म्हणजे शेतीच्या मालास कमी किंमत येते व बहुसंख्याक जनतेची कमाई मर्यादित होते. सर्वसाधारण लोकांची मिळकत उतरल्याचा परिणाम बिगरशेती व्यवसायांवर प्रतिकूल होतो आणि मंदीच्या थंड लाटेने सर्व समाज गारठतो. जनतेची सर्वसामान्य रहाणी हीन दर्जाची करून टाकणे हा मंदीचा दुष्परिणाम होय. शेतीच्या मालास चांगला भाव येऊ लागल्यावांचून सध्याची असमाधानकारक आर्थिक स्थिति सुधारणार नाही. महायुद्धाच्या पूर्वीच्या वर्षांचे मानाने १९२९ सालापर्यंत ह्या स्थितीची चढती कमान होती, हे वरील कोष्टकांतल्या आकड्यांवरून समजेल. आज मितीस १९२९ सालाचा पन्ना गाठण्याची गोष्ट दूर राहिली, पण १९१३ सालाच्याहि मागे आम्ही हिंदुस्थानांत आहो! कांहीं अपवाद वगळले असता, जगातील बहुतेक देशांनी १९१३ सालच्या बाजारभावांची मजल गाठून त्याच्याहि पुढे उनी मारिली आहे. हिंदुस्थान देश मात्र ह्या बाबतीत मागे राहिला आहे.

अर्थ

बुधवार, ता. २३ सप्टेंबर, १९३६

आर्थिक मंदी आणि तुलनात्मक बाजारभाव

हिंदुस्थानातील परिस्थिति

आर्थिक मंदीचे मुख्य लक्षण म्हटले म्हणजे बाजारभाव उतरून खालावलेल्या स्थितीत रहाणे, हे होय. १९३०-३१ साली प्रचलित मंदीस प्रारंभ झाला आणि ज्या मानाने कोणत्याहि देशांतले सर्वसामान्य बाजारभाव चढणीस लागले असतील, त्या मानाने तेथील आर्थिक मंदी दूर होत आहे असे समजण्यास हरकत नाही. देशांत नवीन कामे काढणे, चलनव्यवस्थेत योग्य वळण लावणे, धंदे-व्यापारास उत्तेजन देणे इत्यादि मार्गांनी बाजारभाव हळूहळू चढवून मंदी घालवण्याचा प्रयत्न राष्ट्रीय सरकारांनी चालवला असून त्यांत अनेकांस यशही आले आहे. हिंदुस्थानातील मंदी आपल्या प्रयत्नांनी हटावयाची नाही, ती-मध्ये सुधारणा होण्यास जागतिक आर्थिक परिस्थिति अनुकूल झाली पाहिजे, असे आमचे सरकार म्हणत आहे. प्रत्यक्ष वस्तु-स्थिति मात्र अशी आहे की, सुद्धे ग्रेट ब्रिटनमध्ये बाजारभाव गेल्या पांच-सहा वर्षांत क्रमाक्रमाने चढत आले आहेत व हिंदुस्थानांत त्यामानाने प्रगति झालेली नाही. इंग्लंडप्रमाणे अमेरिका, कॅनडा, जर्मनी वगैरे देशांतहि बाजारभाव वर जात आहेत. ह्यासंबंधांतले तुलनात्मक आकडे खाली दिले आहेत, ते 'स्टॅटिस्ट' पत्राने बनवलेल्या कोष्टकावरून घेतले आहेत. त्यांच्याकडे नजर फेकली असता हिंदुस्थानांतल्या स्थाईक झालेल्या मंदीची स्पष्ट कल्पना येईल. १९१३ सालचे सर्वसाधारण सरासरीचे बाजारभाव म्हणजे १०० असे समजून पुढील वर्षांत शतमानाने त्यांत काय चढउतार झाला आहे, हे त्यांमध्ये दर्शविले आहे:—

जगांतले घाउक बाजारभाव

(१९१३ = १००)

ग्रेट ब्रिटन	अमेरिका	कॅनडा	फ्रान्स	जर्मनी	हिंदुस्थान
१९१३	१००	१००	१००	१००	१००

जर्मनीत व्यवसायात्मक जातिव्यवस्था ?

कोणी कोणता पोटाचा धंदा करावा हे ज्याच्या त्याच्या गुणांवर, कर्तृत्वावर व त्यास मिळणाऱ्या संधीवर अवलंबून न रहातां, ते समाजाचे किंवा सरकारने ठरवण्याची प्रवृत्ति कित्येक युरोपियन राष्ट्रांत बळावत चालली आहे असे दिसते. जिला भांडवलशाही म्हणतात, त्या आधुनिक आर्थिक घटनेमध्ये अनियंत्रित स्पर्धा असली तरी गुणी कामगारास गिरणीमालक बनण्याची संधि मिळेलच असे नाही, आणि ह्यामुळे कामकऱ्यांच्या जणू काय पिढीजाद जातीच बनतात. तथापि, सामान्य स्थितीतून वर डोकें काढून कारखान्यांचे व धंद्यांचे मालक बनल्याची हजारां इसमांची उदाहरणे देतां येतात. रशियासारख्या समाजसत्तावादी देशांत सर्वच नागरिक सारसे कामकरी गणले जातात, आणि त्यांस

समाज कामें देतो व त्यांमध्ये रोजमुरा वांटतो. तेथेहि प्रत्यक्ष व्यवहारांत कामाची व पगाराची थोडीबहुत विषमता आढळून आली तरी एकंदरीनें सर्वच एकसारखे समाजाचे कामकर्मी ह्या तत्त्वाचें पालन करण्याचा यत्न होत असतो व भांडवलवाला व मजूर, श्रीमान व दरिद्री असला भेद उत्पन्न न होण्यासारखी समाजाची घडी बसवण्यांत येते. जर्मनीमध्ये अलीकडे ह्याच्या उलट प्रकार चालू करण्यांत आला आहे. जमीनदार लोकांस विशिष्ट कायद्यानें जमिनीस बांबून टाकण्यांत तर आलेच आहे. पण आतां वांटल त्या धंद्यांत शिरण्याची स्वतंत्रता व्यक्तीस असू नये आणि सरकारनें प्रत्येकाची ह्या बाबतींतली लायकी ठरवावी अशी नवी व्यवस्था सुरू करण्यांत आली आहे. हस्तव्यवसायाचें, कारकुनीचें किंवा यांत्रिक काम करू पहाणाऱ्या प्रत्येक इसमास एक "कामाचा वही" देण्यांत आली असून तो जवळ नसणाऱ्यांस नोकरी देणें हा गुन्हा समजण्यांत येणार आहे. ह्या वहींत ती धारण करणाराचा पूर्वीचा प्रत्यक्ष किंवा पिढीजाद उद्योग काय होता किंवा आहे हे नमूद केले जाईल, पण त्यांत सद्गृह माणसाची लायकी किंवा कायक्षमता ह्याविषयीचा एकाहि शब्द असणार नाही. नोकरी पाहून देण्याचें काम ज्या जर्मन सरकारी खात्याकडे आहे, त्यानें चालू सालच्या पहिल्या तीन महिन्यांत सात लक्ष इसमांस सहा दिला असल्याचें प्रसिद्ध झालें आहे. स्त्रियांस बहुतेक घरगुती नोकरीचा मार्ग दाखविण्यांत येतो आणि कारखान्यांतील कामापासून त्यांस परावृत्त करण्यांत येते.

किरकोळ दुकानदारी कोणी करावी ह्याबाबत जर्मनीमध्ये अलीकडे अडचणी उपस्थित झाल्या आहेत. नात्सी छापाची राजकीय मते असणें हा लायकींतला प्रमुख गुण आहेच. पण दुकानदारीच्या विशिष्ट शाखेंत गर्दी अगोदरच झाली आहे काय आणि नवीन इसम त्या धंद्यांत आला तरी चालेल किंवा नाही हे स्थानिक अधिकाऱ्यानें ठरवावयाचें असतें. हा अधिकारी स्थानिक धंदेवाल्यांचा सहा घेतो आणि ह्या लोकांस तर नवीन प्रतिस्पर्धी नको असतो. ह्या कारणानें होतकरू धंदेवाल्यांची कुचंबणा होते अशी तक्रार ऐकूं येत आहे. वरील व्यवस्थेचा परिणाम पिढीजाद धंदेवाल्यांच्या जाती निर्माण करण्यांत होत आहे. एखाद्या धंद्याशी पूर्वापार संबंध असेल तरच तो चालवण्याची विशिष्ट लोकांस संधी मिळणार आहे. "स्वधर्म निधनं श्रेयः परधर्मो भयावहः" ह्या गीतावचनाचा सामान्यतः हिंदुस्थानांत जो अर्थ करण्यांत येतो, त्यांतल्या तत्त्वांस अनुसरून पिढीजाद धंद्यांवर आधारलेले गट किंवा जाती निर्माण होण्याची प्रवृत्ति जर्मनीत दिसू लागली असून नात्सी पक्षानें बुद्धिपुरःसर अंगिकारलेल्या सामाजिक व आर्थिक घटनेविषयीच्या धोरणास ती धरून आहे. पूर्वापार चालत आलेला किंवा सध्याचा व्यवसाय करून त्यांत पुढारीपण मिळवणें हे प्रत्येक नागरिकाचें कर्तव्य आहे ह्या तत्त्वाचा ध्वनी जर्मन सरकारनें सुरू केलेल्या नवीन व्यवस्थेतून स्पष्ट निघत आहे. वैयक्तिक आवड-निवड आणि पात्रता ह्यांस तीमध्ये महत्त्व नाही, हा त्या व्यवस्थेचा विशेष दिसतो. रशियांत एक तऱ्हा तर जर्मनीत दुसरी तऱ्हा असा सामाजिक क्रांतीचा व संक्रमणाचा ओष वहात आहे ही गोष्ट इतर देशांतील विचारी व समजस लोकांनी, विशेषतः समाजाच्या नेत्यांनी, अवश्य लक्षांत घेण्यासारखी आहे.

असेंब्लींत कंपनी बिलावर चर्चा

ऑडिटरच्या निवडणुकीचे वेळीं मतांसाठी मॅनेजिंग एजंटानीं सटपट करूं नये, ही सूचना सर 'वृषेन्द्र' सरकार ह्यांनी मान्य केली नाही.

* * *
कंपनी रजिस्टर होतेवेळीं, तिच्या नोकरांत प्रांतिक सरकार ठरवील तेवढे स्थानिक लोक उमेदवार म्हणून घेण्याची अट घालण्यांत यावी ही सूचना असेंब्लीनें मंजूर केली नाही. एखाद्या धंद्यास संरक्षण देतेवेळीं अशी तरतूद करणें ज्यास्त सयुक्तिक होईल असें सर कावसजी जहांगिर म्हणाले.

* * *
कंपनीच्या मुख्य उद्देशांचे दृष्टीनें दुय्यम महत्त्वाच्या, मॅनेजर अगर मॅनेजिंग एजंट ह्यांची नेमणूक, इत्यादि मेमोरॅंडममधील बाबींमध्ये बदल करावयास स्पेशल ठरवाची आवश्यकता असू नये, अशा अर्थाची दुरुस्ती सरकार व काँग्रेस पक्ष यांस पसंत पडून ती पास झाली.

* * *
काउन, एंपरर, किंग, क्रीन, रॉयल, इत्यादि कांहीं विशिष्ट शब्दांचा कंपनीच्या नांवांत समावेश करण्यास गव्हर्नर जनरल इव कौन्सिलची पूर्वसंमति असण्याचें कारण नाही, अशा अर्थाची सुचवण्यांत आलेली दुरुस्ती नापास झाली. गव्हर्नर जनरलच्या ह्या अधिकाराचा दुरुपयोग होणार नाही कशावरून ? ह्या शंकेस, गेल्या २५ वर्षांत तसें उदाहरण घडलेलें नाही, असें श्री. सेन ह्यांनी उत्तर दिलें.

* * *
विशिष्ट वर्षी झालेल्या अगर न वाटलेल्या पूर्वीच्या नफ्यांतूनच कंपनीच्या भागीदारांस नफा वांटण्यांत यावा, अशी सूचना बहुमतानें पास झाली.

* * *
भागीदारांच्या सभेतील बहुसंख्येस सभा तहकूब करावी असें वाटल्यास सभेच्या अध्यक्षस ती तहकूब करणें भाग पडावें, ही दुरुस्ती असेंब्लीस मान्य झाली नाही.

* * *
पूर्ण भरणा झालेल्या भागांची वर्गीवर्गी नोंदण्याचें नाकारण्याचा कंपनीस अधिकार असू नये, हा सूचना नापास झाली. ह्या अधिकाराचा दुरुपयोग दृष्टीपत्तीस आलेला नाही, असें सांगण्यांत आले.

* * *
कंपनीचें शेअर-रजिस्टर तपासतांना भागीदारांस टांचणें करून घेण्याची परवानगी देण्यांत येण्याविषयीची तरतूद विलांत करण्यांत आली.

* * *
कंपनीचे जे डायरेक्टर व ऑडिटर राजीनामा देतील, त्यांचीं नांवां व राजीनाम्याचीं कारणें स्टॅट्यूटरी रिपोर्टांत नमूद करण्यांत यावीत, ही सूचना नामंजूर झाली. अशा प्रसिद्धीकरणांमुळे कंपनीच्या हितसंबंधांस बाध येण्याचा संभव आहे, असें सर एन. एन. सरकार म्हणाले.

* * *
भागीदारानें कंपनीचा भाग खरेदी केल्या दिवसापासून त्यास मत देण्याचा हक्क नव्या दुरुस्त बिलानें दिलेला आहे, तो सध्या अस्तित्वांत असलेल्या कंपन्यांचे बाबतहि लागू करावा, ही सूचना पास झाली.

स्फुट विचार

रोखेबाजाराच्या अध्यक्षांचा सल्ला

आर्थिक मंदीचे संक्रमण तेजीमध्ये होत असतां औद्योगिक विस्ताराच्या नव्या योजना पुढे येणे स्वाभाविक असते; तथापि, उद्योगधंद्यांच्या विकासाच्या ह्या काळांत, त्यांकरितां भांडवल मागणाऱ्या योजकांनीं आणि विशेषतः क्निफायतशीर रीतीनें आपला पैसा गुंतवूं पाहणाऱ्या सामान्य जनतेनें आपले पाऊल काढावृत्तीनें टाकणे अगत्याचें आहे, ह्या आशयाची सूचना आम्हीं 'अर्थी'च्या २ सप्टेंबरच्या अंकांतिल अग्रलेखांत केली होती. त्याच आशयाची इशारत मुंबईच्या रोखेबाजार संस्थेचे अध्यक्ष, मि. के. आर. पी. श्रॉफ, ह्यांनीं जाहीर पत्रक काढून दिली आहे. त्यांच्या सारख्या गृहस्थाच्या अधिकारयुक्त शब्दांस विशेष महत्त्व आहे हें सांगितलें पाहिजे असें नाही. नवीन कंपनी निघून तिच्यासाठी भांडवलाची मागणी होत असतां, पुढें मांडल्या जाणाऱ्या योजनेबद्दल चौकशी करावी आणि तिची व्यवस्था व भावी यश ह्यां-संबंधानें सात्री करून घेतल्यावांचून तिला आश्रय देऊं नये असें त्यांचें लोकांस सांगणें आहे. रोखेबाजाराच्या पटावर एखाद्या कंपनीचे भाग दाखल असून त्यांच्या किंमती वेळोवेळ जाहीर होतात, एवढ्यावरून त्या भागांत पैसे गुंतवण्यास हरकत नाही असें अनुमान कोणीहि काढूं नये; कारण, कंपन्यांची स्थिति चांगली आहे किंवा नाही, ह्याविषयीं अभिप्राय व्यक्त करणें हें रोखेबाजार संस्थेचें काम नाही. पंधरा-सोळा वर्षांमागे तेजीची लाट आली होती, तिचे स्मरण मि. श्रॉफ ह्यांनीं करून दिलें असून नवीन कंपन्या काढणारे किंवा नवीन भांडवल उभारणारे लोक स्वतःच्या फायद्याकरितां कोणत्या वृत्त्या योजतात आणि त्यांचे योगानें भोळे लोक फायद्याच्या मार्गे लागून कसे फशी पडतात, ह्याचेंहि वर्णन त्यांनीं केलें आहे. कित्येक हुशार मंडळी नवीन कंपन्यांचे भाग एकदम स्वतः घेऊन टाकतात आणि त्यांस जनतेची जोराची मागणी येऊन त्यांची किंमत चढली कीं ते नफा काढून घेऊन विकून टाकतात. वाढलेल्या किंमतीनें खरेदी झालेल्या भागांवर योग्य व्याज किंवा डिव्हिडंड पडत नाही आणि खरेदीदारांची शेवटीं फसगत होते. हिंदुस्थानांत सध्या निरनिराळ्या भागांत नवीन कंपन्यांचें व भागांचें मोठें पीक आलें आहे, त्यासंबंधांत जनतेनें सावध रहावें असा मि. श्रॉफ यांचा सल्ला आहे.

सावधगिरीची सूचना

बेकारी व मंदी दूर होऊन औद्योगिक चलती चालू व्हावी ही सदिच्छा प्रत्येकाची असली पाहिजे आणि असें होण्यास भांडवल नवीन धंद्यांत व व्यापारांत गुंतणें अत्यावश्यक आहे. जनतेनें उदीम-धंद्यांत भांडवल घालणें आणि आर्थिक प्रगति घडून येणें ह्यांचा निकट संबंध स्पष्ट आहे. पण औद्योगिक चलतीच्या काळांत कित्येक भानगडी व चुका होण्याचा संभव असतो, ह्या अनुभव-सिद्ध गोष्टींची आठवण रहाणें व करून देणें समाज-हिताच्या दृष्टीनें आवश्यक असते. मुंबईच्या रोखे बाजाराचे अध्यक्ष, मि. श्रॉफ, ह्यांनीं प्रसिद्ध केलेल्या पत्रकांतिल एक-दोन बाबींचा उल्लेख वर केला आहे. चालू मंडळ्या अधिक किंमत घेऊन आपले भाग विकतात व जादा भांडवल उभे करतात, त्याचा क्निफायतशीर विनियोग होण्याची शक्यता लोकांनीं लक्षांत आणली पाहिजे

अशीहि सूचना त्यांनीं केली आहे. भाग धारण करण्याच्या हेतूनें न घेतां ते त्यांचा भाव चढतांच फायद्यानें काढून टाकणाऱ्या हुशार धंद्यांच्या कारवाईवर त्यांचा विशेष कटाक्ष आहे. समाइक भांडवलाच्या तत्त्वावर चालवल्या जाणाऱ्या मंडळ्यांची प्रगति होणें अत्यंत इष्ट आहे. पण त्यांच्या यश-स्वितेच्या मार्गांत बरील प्रकारची कारवाई करणारी मंडळी विघ्न उपस्थित करतात, म्हणून त्यांचें संबंधांत फार जपून वागलें पाहिजे. रोखे बाजारांतली उलाढाल हा विस्तवाशीं खेळ आहे, हें त्यांत न मुरलेल्या बहुसंख्य जनतेनें नेहमी ध्यानांत वागवावें. थोडक्या वेळांत व अल्प श्रमानें खूप पैसा आपणांस मिळावा असें अनेकांस वाटते; परंतु हे व्यवहार सर्वस्वी मोठ्या धोक्याचे असतात, हें विसरून चालावयाचें नाही. सल्ला पाहिजे आहे तो सामान्य स्थितींतल्या माणसांस हवा आहे, कारण रोखेबाजारांतल्या कारवाया व भानगडी ह्यांचे संबंधांत ते अजाण असतात; आणि त्यांचें नुकसान होणें म्हणजे संबद्ध समाजाचें नुकसान होणें असें असून त्याचा अनिष्ट परिणाम राष्ट्राच्या आर्थिक प्रगतीवर हानिकारक रीतीनें होत असतो. ही गोष्ट ध्यानांत आणून, मुंबईच्या रोखेबाजाराच्या अध्यक्षांनीं जाहीर रीतीनें जनतेस वेळींच सावध केलें आहे, ह्याबद्दल त्यांचें अभिनंदन करणें आवश्यक आहे. पैसे गुंतवण्याच्या कामीं विश्वसनीय तज्ज्ञ व बँका ह्यांचा अभिप्राय विनमाहितगार लोकांनीं घ्यावा ह्या त्यांच्या सूचनेकडे येथें लक्ष वेधणें जरूर आहे.

हा खटाटोप कशाळा ?

हिंदुस्थानांत प्रचलित असलेल्या शिक्षणपद्धतीतले दोष दूर होऊन कार्यक्षम व स्वतःचें पोट भरण्याची पात्रता असलेले पदवी-धर विद्यार्थ्यांतून बाहेर पडावे अशा संबंधानें संपूर्ण कमिटीनें केलेल्या शिफारसी प्रसिद्ध आहेत. ह्या बाबतीत हिंदुस्थान सरकारास कांहीं विधायक कार्य करतां येण्यासारखें आहे कीं काय ह्या प्रश्नाचा विचार होऊन कांहीं विशिष्ट मुद्यांचा त्यांनीं निर्णय केला आहे असें समजते. प्रचलित पुस्तकी शिक्षणपद्धतसि व्यावहारिक वळण कसे लावतां येईल ह्याबद्दल चौकशी व शिफारसी करण्याकरितां बाहेरून तज्ज्ञ आणण्यांत येणार आहेत आणि किती लोकांस व कोणांस पाचारण करावें ह्याचाहि विचार चालला आहे असें दिसते. एकंदरीत, हें सर्व प्रकरण अजून पूर्व-चौकशीच्या क्षेत्रामध्येच आहे आणि त्यांतली विधायक कामगिरी म्हणजे परकीय तज्ज्ञांच्या नेमणुकीचा विचार हीच व्हावयाची आहे ! ह्या चौकशा किती वेळां व्हावयाच्या व किती काळ चालावयाच्या ? आणि त्यांकरितां परदेशांतिल अनेक तज्ज्ञ कशाळा हवेत ? हिंदुस्थानांत तज्ज्ञ नाहीतच कीं काय ? शिवाय, ह्या तज्ज्ञांस येथील परिस्थिति अगदी नवीन असणार व तिचे ज्ञान अ-गोदर स्वतःस करून घ्यावें लागणार. हें झालें म्हणजे मग ते सल्ला देणार आणि नंतर त्याचा पुन्हां विचार होऊन त्याप्रमाणें अंमल-बजावणी होणार ! ह्या सर्व खटाटोपीची व द्राविडी प्राणायामाची आवश्यकता काय आहे व त्याचा व्यावहारिक उपयोग कितीसा आहे ? हे प्रश्न कोणाहि जाणत्या हिंदी माणसास सुचण्यासारखे आहेत. पण ते विचारतो कोण व त्यांस उत्तर देण्याच्या भानगडीत पडतो कोण ?

नवीन सहकारी ४८ वा नियम बदलण्याचा अयशस्वी प्रयत्न

नवीन सहकारी ४८ वा नियम रद्द करण्यांत यावा असा ठराव मुंबई प्रांतिक कायदेमंडळांत आला असतां तो नामंजूर झाला. सोसायट्यांच्या अधिकारक्षेत्राचें सरकारनें अतिक्रमण करूं नये असें एका बाजूनें सांगण्यांत आलें, तर सहकारी संस्थांच्या हिताच्या दृष्टीनें तसें करणें जरूर आहे, असें दुसऱ्या बाजूनें प्रतिपादण्यांत आलें. ४८ वा नियम अर्जावात रद्द झाला नाहीं तरी त्याच्या अंमलबजावणीशीं इन्स्टिट्यूटसारख्या सहकारी संस्थांचा संबंध राहिल अशा रीतीनें त्यांत दुरुस्ती व्हावी ह्या आशयाचा दुसरा ठराव कायदेमंडळापुढें आला होता. सहकारी चळवळींतल्या लोकशाहीच्या व जबाबदारीच्या तत्त्वांस नवीन नियमानें बाध येऊं नये असा त्याचा हेतु होता आणि नव्या नियमाची अंमलबजावणी करण्यापूर्वीं रजिस्ट्रारनीं प्रांतिक इन्स्टिट्यूट व बँक ह्यांचे अध्यक्ष व स्वतः रजिस्ट्रार ह्यांच्या बोर्डाचा सल्ला घ्यावा व सुपरवायझिंग यूनियनला सामील असलेल्या सोसायट्यांस नवीन नियम लावण्यांत येऊं नये, अशा अर्थाची दुरुस्ती त्यांत सुचविली होती. परंतु हा दुसरा ठराव व त्यासंबंधांतल्या इतर सूचनाहि नापास होऊन ४८ नंबरचा नवा नियम अखेर कायम झाला.

सरकारास लागणाऱ्या मालाची खरेदी

हिंदुस्थानांतील मध्यवर्ती व प्रांतिक सरकारांस दरसाल कित्येक कोटि रुपयांच्या मालाची खरेदी करावी लागते. हा माल तयार होत असतांना त्यावर देखरेख ठेवणें इष्ट असल्यानें व किंमत आणि सोय ह्यांचे दृष्टीनें हि इंग्लंडमध्ये खरेदी करणें फायदेशीर आहे, असें कित्येक वर्षे सांगण्यांत येई. तथापि, हिंदुस्थानांतील कारखान्यांमध्ये आवश्यक माल निघूं लागल्यानें ह्या विचारसरणींत तथ्य उरलें नाहीं व १९२४ सालीं, हिंदुस्थानांत उत्पादन झालेल्या मालाचा प्रथम स्वीकार करण्याचें आपलें धोरण सरकारनें जाहीर केलें. त्याचप्रमाणें, हिंदुस्थानांतील मालाची खरेदी करणाऱ्या एका मध्यवर्ती सात्याची (इंडियन स्टोअर्स डिपार्टमेंटची) स्थापनाहि करण्यांत आली. लंडनमधील खरेदीची व्यवस्था हाय कमिशनर पहातो. हिंदुस्थानांतील खरेदी वाढून लंडनमधील काम कमी व्हावें अशी लोकांची आज कित्येक वर्षांची मागणी आहे.

हिंदुस्थान सरकारच्या इंडियन स्टोअर्स डिपार्टमेंटनें १९३५-३६ सालीं एकूण ५ कोटि, ५९ लक्ष रुपयांच्या मालाची खरेदी केली. ही रकम त्यापूर्वीच्या सालांतील खरेदीपेक्षां ८३ लक्षांनीं ज्यास्त आहे. ७७३ लक्ष रुपयांचा माल ह्या सात्यामार्फत लंडन येथून मागविण्यांत आला. भांडवली स्वरूपाच्या खर्चांत सरकारांनीं हात आखडता घेतला असला तरी खरेदी मालाचे किंमतीत गेल्या वर्षी बरीच वाढ झालेली आढळून आली आहे. परदेशांतून आयात होणाऱ्या मालाऐवजीं हिंदी बनावटीच्या मालास उत्तेजन देण्याचें स्टोअर्स सात्याचें धोरण असून ते अबाधित चालू ठेवलें असल्याविषयीं अहवालांत ग्वाही देण्यांत आली आहे.

अखिल हिंदुस्थानांत पहिल्या प्रतीचें
सरकारी मान्यतेचें

झारापकर टेलरिंग अँड कटिंग कॉलेज

माहितीपत्रक मागवा] आप्पा बळवंत चौक, पुणे २

हिंदी रेल्वेची दिवाळखोरी केव्हां संपणार ?

नवीन राज्यघटना अंमलांत आल्यामुळें मध्यवर्ती सरकारास जादा खर्च सोसावा लागणार आहे व त्यासंबंधांत जादा उत्पन्नाची तरतूद करणें आवश्यक होणार आहे. तथापि, रेल्वेच्या जमाखर्चांत आज कित्येक वर्षे तूट येत असून १९३१-३२ सालानंतर मध्यवर्ती सरकाराच्या उत्पन्नांत आगगाड्यांनीं एक पैचीहि भर घातलेली नाहीं. हिंदुस्थान सरकारनें आगगाड्यांवर जो खर्च केला आहे, त्याची भरपाई दूर राहिली, परंतु चालू खर्चाचीहि तोंडमिळवणी करणें रेल्वेजना जड जात आहे व अशा रीतीनें रेल्वेजमध्ये गुंतविलेले भांडवल अनुत्पादक कर्ज ठरूं पहात आहे. हा आतबट्ट्याचा व्यवहार किती काळ चालणार ? आगगाड्या व मोटारी ह्यांच्यामधील स्पर्धेमुळें प्रस्तुत प्रश्नाचा समाधानकारक निकाल लागणें ज्यास्तच बिकट होत चाललें आहे. बिगर तिकिटांनें प्रवास करणारांवर निर्बंध, उतारूंच्या व मालाच्या वहातुकीच्या दरांत वाढ, मालाची फेरवर्गवारी, कामगारांच्या संख्येत काट इत्यादि मार्गांनीं खर्च कमी करून उत्पन्न वाढविण्याचा प्रयत्न सरकार करित आहे; तथापि, ही खटपट केवळ 'दर्यामि खसखस' अशी ठरत आहे. दहा कोटि रुपयांचा खर्चा दरसाल भरून काढण्यास ही तुटपुंजी उपाययोजना कशी पुरी पडणार ? मध्यवर्ती सरकारनें रेल्वेच्या खर्चाचा कांहीं अंश आपणाकडे घेतला व आपल्या मालाच्या वहातुकीवर पुऱ्या दरांनें रेल्वेजना रकमा दिल्या, तर रेल्वेच्या बजेटाची तोंडमिळवणी होण्यास सहाय होईल, हें खरें. तथापि, मध्यवर्ती बजेटावर रेल्वेजचा बोजा अन्य मार्गांनें पडणार, हाच त्याचा अर्थ आहे. व्यापारांत सुधारणा झाली व नवीन दाखल होणारे नोकर कमी पगारावर घेतले तरी वर्षाकाठी सात-आठ कोटींची बचत कशी होणार, हा महत्त्वाचा प्रश्न येथें आहे. लष्करी सात्याच्या दृष्टीनें महत्त्वाच्या रेल्वेच्या बाबत येणारी वार्षिक दीड दोन-कोटींची तुट हिंदुस्थान सरकारावर लादली, तरी देखील मुख्य अडचण दूर होत नाहीं.

लेजिस्लेटिव्ह असेंबलीच्या पब्लिक अकाउंट्स कमिटीनें वरील सर्व मुद्यांचा काळजीपूर्वक विचार केला असून परिस्थितींतून मार्ग कसा काढावा हें दाखविण्यासाठीं एका तज्ज्ञाची नेमणूक करावी, अशी तिनें सूचना केली आहे. मध्यवर्ती बजेटावर बोजा न पडतां रेल्वेच्या कारभारांतूनच तूट भरून निघून वाढावा कसा उरेल, हें सांगण्याचें काम सदरहु तज्ञाकडे सोपविण्यांत यावें, असा कमिटीचा आग्रह आहे. वरील तज्ञाचा रिपोर्ट प्रसिद्ध करण्यांत येऊन कायदेमंडळास त्याची चर्चा करण्याची संधि मिळावी, असा अभिप्रायहि कमिटीच्या विन-सरकारी सभासदांनीं नमूद केला आहे.

सेंट्रल बँक ऑफ इंडियाचें उच्च ध्येय व कार्य

सेंट्रल बँक ऑफ इंडियाच्या भागीदारांची संख्या २५ हजार आहे. तिच्या हिंदुस्थानांत ५५ शाखा असून २५ दुय्यम शाखा आहेत. बँकेच्या मुंबई शहरांतील मुख्य कचेरीमधील व शाखांतील सात्याचें मुंबईमधल्या लोकवस्तीशीं १:१७ असें प्रमाण पडतें. म्हणजे मुंबईतील दर सतरा माणसांपैकीं एकाचें खातें ह्या बँकेत आहे. एक्सचेंज बँकिंगच्या व्यवहारांत पडून हिंदुस्थानच्या आयात-निर्गत व्यापारास पैसा पुरवण्याचें बँकेचें ध्येय लंडनमध्ये 'सेंट्रल एक्सचेंज बँक ऑफ इंडिया' च्या स्थापनेमुळें साध्य होणार आहे, असे उद्गार सर सोराबजी पोचसनवाला ह्यांनीं लंडनमधील उद्घाटनसमारंभाचे प्रसंगीं काढले.

सहकारी बँकांचे व सोसायट्यांचे अहवाल

बेळगांव पायोनिअर अर्बन को. के. बँक लि.; बेळगांव
(वार्षिक सभा: २७-९-३६)

हजार रु.	हजार रु.
भाग भांडवल: १२२३	शिल्लक, रोख व बँकांत: १५८
रिझर्व्ह फंड: ११९	सरकारी रोखे इ०: १४३
इतर फंड: ७८	कर्जे: ६९८३
ठेवी: ६२३	घरे, शेती, इ०: ५
१९३५-३६ चा नफा: २६३	

वर्षअखेर सभासदांचे पटावर ३,२८६ नावे आहेत, परंतु पोट-नियमाप्रमाणे अपात्र झालेल्या १,२०३ सभासदांची नावे कमी करण्यांत येणार आहेत. बँकेने कॅश क्रेडिटच्या पद्धतीने दिलेल्या कर्जांत सुमारे ३४ हजारांनी वाढ झाली आहे, ही बँकिंगच्या संवधीच्या वाढीचे दृष्टीने अत्यंत महत्त्वाची गोष्ट समजली पाहिजे. मध्यम वर्गातील मेहनती व्यापाऱ्यांची त्यामुळे उत्तम सोय होते व बँकांसहि रकमा गुंतविण्याचे उत्कृष्ट साधन प्राप्त होते. जरूर लागेल एवढ्या रकमेच्या कर्जाची मर्यादा ठरवून ठेवून तिला अनुसरून प्रत्यक्ष उचललेल्या कर्जावर व्याज भरावयाचे; ह्या कॅश क्रेडिट पद्धतीचा उपयोग करणारास व्याजामध्ये बचत करता येते व त्यास काटकसरीची व वक्तशीरपणाची संवय लागते. बेळगांव पायोनिअर बँकेचे रिझर्व्ह व इतर फंड मजबूत असून, ताळेबंदांत रोख्यांची खरेदी किंमतच धरली असल्याने सुमारे १६ हजारांचा गुप्त रिझर्व्ह तिच्यामध्ये निर्माण झालेला आहे. वर्षअखेर बँकेस झालेल्या नफ्यांतून ७३ टक्के दराने डिबिहंडंटांटाण्यासाठी ८,८०० रुपये खर्च करावेत आणि ६,६०५ रुपये रिझर्व्ह फंडांत, ५,५०० रुपये इमारत फंडांत आणि ९८० रुपये बुडीत व संशयित कर्ज फंडांत टाकावेत अशी डायरेक्टर बोर्डाची सूचना आहे. धर्मादाय फंडांतहि १,७७० रुपये पढावयाचे आहेत. बँकेची प्रगति समाधानकारक रीतीने होत असून मजबुतीच्या दृष्टीने तिच्या चालकांनी केलेली तरतूद अनुकरणीय आहे.

दि महाड को. अर्बन बँक लि., महाड

रु.	रु.
भाग भांडवल: ८,५२५	शिल्लक, रोख व बँकांत: २५,४०३
रिझर्व्ह फंड: ५४३	कॅश के. अकाउंट: ११,२७९
ठेवी: २८,८८४	कर्जे: ४,४७०
चालू सालचा नफा: १,५३३	

वर्षअखेर बँकेचे एकूण १३८ सभासद आहेत. लोकांना लहान प्रमाणांत आपली शिल्लक बँकेत ठेवता यावी, म्हणून बँकेमध्ये सेव्हिंग खाते उघडण्याची खटपट चालू आहे. बँकेस ज्यास्त रकमेच्या आर. टी. आर. ची परवानगी मिळविण्यासाठी प्रयत्न करण्यांत येत आहेत. महाड येथील व्यापाऱ्यांनी कॅश क्रेडिट खात्याकडे ४ लक्ष ३१ हजारांचा व्यवहार करून वर्षअखेर व्याजासुद्धा चोख निकाल केला, ही गोष्ट अभिनंदनीय आहे. एकूण १,६१५ रुपयांच्या नफ्यांतून भागीदारांस ७३ टक्के दराने डिबिहंडंटांटाण्यांत यावयाचे आहे. जून १९३६ अखेर बँकेच्या फंडांची बेरीज सुमारे १,३५० रुपये भरेल. बँकेचा व्यवहार लहान प्रमाणावर असला, तरी तो व्यवस्थितपणे व काळजीपूर्वक चालविला जात आहे, असे अहवालावरून दिसून येते.

दि सोलापूर डि. सॅ. को. बँक लि., सोलापूर

हजार रु.	हजार रु.
भाग भांडवल: ११९	शिल्लक, रोख व बँकांत: २३६
रिझर्व्ह फंड: ३६	मुदत ठेवी: ७१०
इतर फंड: ३५	सरकारी रोखे व भाग: २२२३
ठेवी: १३८८	कर्जे: ३९३
नफा: १०३	इमारत: ३५

बँकेचे ४१५ व्यक्तिशः सभासद असून १६० पतपेढ्या भागीदार आहेत. बँकेने नवीन भाग विकण्याचे बंद केले आहे. ठेवीवरील व्याजाचे दर कमी करूनहि ठेवीच्या रकमेत वाढ झालेली आहे. धान्याचे तारणावर कर्जे देण्याचा नवीन उपक्रम बँकेने सुरू केला आहे. पतपेढ्यांकडून येणं असलेल्या कर्जाचा वसूल नवीन दिल्या जाणाऱ्या कर्जापेक्षा ज्यास्त असल्याने बँकेचे उत्पन्नांत घट होऊन नफ्यावरहि त्याचा परिणाम होऊ लागला आहे. वरील प्रयत्नांमुळे पतपेढ्यांत सुधारणा झाली आहे व ह्यापुढे ज्यास्त कर्जाची शिफारस होण्यास अडचण येणार नाही. पतपेढ्यांकडील थकबाकीचे प्रमाण शेकडा ३० पडत आहे. बँकेने उत्पन्न वाढविण्यासाठी सर्व प्रकारचे प्रयत्न चालू ठेवले असून चालू वर्षी त्यांचे सुपरिणाम दिसून येतील, अशी अपेक्षा आहे. बँकेच्या कुडुवाडी व पंढरपूर येथे शाखा असून दोन्हीसहि प्रत्येकी अडीच हजारांवर नफा झाला आहे. बँकेजवळ व इतर बँकांत चालू खात्यावर व मुदतीने मिळून सुमारे ९३ लाख रुपये आहेत, त्यांतील कांहीं भाग गुंतवितां येण्यासारखा आहे. ताळेबंदांत सरकारी रोख्यांची व भागांची खरेदीची किंमतच दाखविली आहे, ती बाजारभावापेक्षा सुमारे २० हजारांनी कमी आहे. ह्या कारणाने ताळेबंदाची मजबुती वाढली आहे. एकूण नफ्यापैकी रिझर्व्ह फंडांत २,६५० रुपये टाकून भागीदारांस ५ टक्के दराने डिबिहंडंटांटाण्यासाठी ५,८१९ रुपये खर्च व्हावेत व रिझर्व्ह कन्सेशन फंडांत २,००० रु. टाकावेत, अशी डायरेक्टर बोर्डाची शिफारस आहे.

नगर डिस्ट्रिक्ट अर्बन सेंट्रल को. बँक लि., अहमदनगर

हजार रु.	हजार रु.
भाग भांडवल: १०१	शिल्लक, रोख व बँकांत: ७३४
ठेवी: ११८०	सरकारी रोखे व भाग: १६१
रिझर्व्ह व इतर फंड: १८३	जमिनी: ३२३
देणे व्याज: १०३	कर्जे व कॅश क्रेडिट: ५८४
निवळ नफा: २८	

वरील बँकेच्या सभासदांची संख्या १,६२८ आहे. व्याजाचे दर कमी करूनहि ठेवीची रकम कमी न होतां अहवालाचे साली वाढत गेली. रिबेटच्या योजनेचा जास्त लोकांनी फायदा घ्यावा अशी बँकेची खटपट चालू आहे. सभासदांकडे कर्जाची रकम थकत आहे, ह्याची बँकेस जाणीव असून थकलेली बाकी वसूल करण्यास एक इन्स्पेक्टर नेमण्याची व्यवस्था होत आहे. बँकेजवळील रोख्यांची बाजारभावाने होणारी किंमत ताळेबंदांत दाखविलेल्या रकमेपेक्षा २१ हजारांनी जास्त आहे. म्हणजे, हा एक प्रकारचा गुप्त रिझर्व्हच निर्माण झाला आहे. बँकेचा सामान्य रिझर्व्ह व इमारत, बँड डेट्स, प्रॉबिहंडंटांटाण्यादि बाबतचे फंड मजबूत असून त्यांमुळे बँकेस स्थैर्य व विश्वसनीयता प्राप्त झाली आहेत. वर्ष अखेर बँकेस २८ हजार रुपये नफा झाला, त्यांतून ७ हजार रुपये रिझर्व्ह फंडांत व ८ हजार रुपये इतर वेगवेगळ्या फंडांत टाकून ७३ टक्के दराने

डिबिहंड देण्यासाठी ७ हजार रुपये मंजूर करावेत अशी हायरेक्टर बोर्डाची शिफारस आहे. चांगला व्यवहार करणाऱ्या कॅश क्रेडिट सातेदारांस व्याजाचा रिबेट देण्याकरिता १३ हजार रुपये व १ हजार रुपये धर्मादायाकरिता काढून १,१०० रुपये पुढील वर्षासाठी शिष्टक ठेवण्यांत यावयाचे आहेत. वरील अहवालावरून बँकेची परिस्थिति भक्कम असून वर्षामधील तिचा व्यवहार फायदेशीर झाला असल्याचे दिसून येते.

दि पंढरपूर अर्बन को. बँक लि., पंढरपूर

(वार्षिक सभा २४-९-३६)

	हजार रु.		हजार रु.
भाग भांडवल :	३०	शिष्टक, रोख व बँकांत :	६१३
रिझर्व्ह फंड :	१४३	इन्व्हेस्टमेंट :	७३३
बिल्लिंग फंड :	५३	लँड बिल्लिंग :	१६३
ठेवी :	२५७	कर्ज :	१४०
नफा :	२३	नवी इमारत :	१२३

वरील बँकेच्या सभासदांची संख्या ८८२ आहे. पंढरपूर तालुक्यातील सभासदांस कर्जे देण्याचे बंद करावे लागल्यामुळे सभासदांची संख्या घटली आहे व गुदस्त सालापेक्षा कर्जाची वांटणी व वसूल ही दोन्ही कमी प्रमाणांत झाली आहेत. वरील बँकेच्या कार्यक्षेत्रांत हाच व्यवहार दुसऱ्या दोन संस्था करीत असल्याने तिच्या व्यवहारांवर प्रतिकूल परिणाम झाला व नफाही कमी उरला, ही गोष्ट अहवालांत प्रामुख्याने नमूद करण्यांत आली आहे. गुदस्त साली थकबाकीचे प्रमाण १६-८ होते तें अहवालाचे साली २१-२ असे झाले आहे. येणे बाकी कमी झाल्यामुळे थकबाकीचे प्रमाण वाढले असले, तरी शक्य त्या उपायांनी वसूल वाढवून तें कमी करण्याचे बँकेचे प्रयत्न चालू आहेत. मालाचे तारणावर पैसे पुरविण्याची पद्धत बँकेने चालू ठेवली आहे व बँकेच्या स्वतःच्या वसूरीचे काम लौकरच सुरू करण्यांत येणार आहे. तथापि, ह्या व्यवहारांत इतर बँकांच्या स्पर्धेमुळे अर्बन बँकेची कुचबणा होत असल्याचे अहवालांत स्पष्ट केले आहे. हुंड्या व चेक्स ह्यांच्या देवघेवीच्या व्यवहारांतहि घट झाली आहे. बँकेच्या जवळील रोख्यांचे बाजारभावांत २,६०० रुपयांचा वाढावा झाला असला तरी तो नफातोटा पत्रकांत घेतलेला नाही, हें योग्यच आहे. एकूण २,८१८ रुपयांच्या नफ्यांतून भागीदारांस ५ टक्के दराने डिबिहंड वांटवें, अशी बोर्डाची शिफारस आहे. रिझर्व्ह फंडांत ७०४ रुपये व बिल्लिंग फंडांत ५०० रुपये पडणार आहेत. सर्वसाधारण प्रतिकूल आर्थिक परिस्थिति व इतर बँकांची व्यवहारांत स्पर्धा ह्या दिव्यांतून बँकेचा व्यवहार कसोशीने व जबाबदारीने चालविला जात आहे व त्याचे फळ बँकेस प्रगतीच्या रूपाने मिळाल्यासैरीज रहाणार नाही.

दि कोऑपरेटिव्ह पीपल्स बँक लि., लिंब

वरील संस्थेची सातवी वार्षिक जनरल सभा शुक्रवार ता. १४।८।३६ रोजी दुपारी ३ वाजतां बाँ. प्रॉ. बँकेचे सातारा भागचे इन्स्पेक्टर, श्री. गोविंदराव पाटील, यांचे अध्यक्षतेखाली भरली होती. सभेस ५८ मॅंबरांपैकी ३४ मॅंबर, कांहीं ठेवीदार व गांवांतील सद्गृहस्थ मिळून एकंदर ८०।८५ लोक हजर होते. प्रथमतः श्री. ठाकूर यांनी प्रास्ताविक भाषण करून अध्यक्षांची सूचना केल्यावर अध्यक्ष स्थानापन्न झाले. सेक्रेटरी, श्री. अभ्यंकर, यांनी गेल्या

सभेचे प्रोसिडिंग व ताळेबंद वाचून दाखविला. प्रत्येक खात्यांत उलाढाल कशी झाली ही तपशीलवार माहीतीहि सांगण्यांत आली. बँकेने वाचनालय ठेविले असून त्याचा पुष्कळ लोक फायदा घेतात. निरनिराळ्या उपयुक्त संस्थांसहि धर्मादाय खात्यांतून मदत करून बँक ही सर्वांची संस्था असून तिचा फायदा सर्व दृष्टींनी कसा करून घेतां येतो हें सिद्ध करून दाखविले आहे. विकास पाठवावयाच्या मालाचे रसीदीवर अडव्हान्स रकम देण्याचाहि उपक्रम बँकेने केला असून तोहि उपयुक्तच आहे. सन १९३६।३७ सालासाठी अध्यक्ष म्हणून श्री. ठाकूर व सेक्रेटरी म्हणून रा. अभ्यंकर यांची सर्वानुमते निवड करण्यांत आली. अध्यक्षांनी समारोप करतांना ही बँक सातारा जिल्ह्यांतील अर्बन बँकांमध्ये व्यवहाराचे दृष्टीने शहरांतील बँकांपेक्षा जरी लहान असली तरी कार्य, उपयुक्तता, आणि ध्येय या दृष्टीने तिचा नेवर बराच वर लागेल असे सांगितले. तिचे संचाचे प्रमाण फारच कमी आहे. प्रेसिडेंट आणि सेक्रेटरी ह्यांचेवर लोकांचा पूर्ण विश्वास आहे ही गोष्ट, त्यांच्या निवडणुकांस सहा वर्षांत कोणीहि विरोध केला नाही, यावरूनच सिद्ध होते.

मालेगांव तालुका को. सुपरवायझिंग यूनियन लि.

मालेगांव तालुका को. सुपरवायझिंग यूनियनची सातवी वार्षिक साधारण सभा मालेगांव येथील म्युनिसिपल हॉलमध्ये तारीख ३०-८-३६ रोजी श्री. भाऊराव सखाराम हिरे, बी. ए. एलएल. बी. वकील यांचे अध्यक्षतेखाली भरली होती. सभेच्या मामुली कामकाजानंतर दुष्काळी परिस्थितीबद्दल उत्तम तऱ्हेने विचारविनिमय झाला व मामलेदार साहेबांनी तगाई रूपाने अगर दुष्काळी कामे काढून दुष्काळी मदतीचे अभिवचन दिले व चारण्याबाबतच्या सवलती जाहीर केल्या. तसेच तेथील मुंबई प्रा. को. बँकेचे सीनिअर इन्स्पेक्टर मे. हळबे यांनी सुद्धा दुष्काळनिवारणार्थ चारा, धान्य व बिबारा इत्यादि बाबतीत हेड आफिसकडे पाठविलेल्या सूचना व आपत्तीचे वेळी लोक कशा तऱ्हेने मदत देण्यास तयार आहेत याचा खुलासा केला. याशिवाय यूनियनने दुष्काळनिवारणेचे बाबतीत ठरावहि केले आहेत.

सोसायट्यांच्या हिताच्या दृष्टीने सरकारने पंच कमिट्या सस्पेंड करणेबाबत जो नवीन नियम केला आहे, त्या बाबतीत सरकारने फेरविचार करावा किंवा सरकार फेरविचार करण्यास तयार नसल्यास अशा प्रकारचे लोकप्रतिनिधीचे अधिकार काढून सरकारने आपल्या हातांत घेतले याबद्दल निषेध व्यक्त करण्यांत यावा, असा ठराव एकमताने पास करण्यांत आला.

पुणे जिल्हा कोऑपरेटिव्ह लँड मॉर्गेज बँक लि., पुणे

ता. ३१ ऑगस्ट पर्यंत १५३ अर्जांची (मागणी रु. २,५६,०००) चौकशी करण्यांत येऊन ८६ अर्जांची (रकम रु. १,१२,०००) मुंबई प्रॉविन्शियल बँकेकडे बोर्डाकडून शिफारस करण्यांत आली आहे. मुंबई बँकेकडून आजतागायत ४५ अर्ज (रकम रु. ६४०,००) मंजूर झाले असून ३३,००० रुपयांचा बटवडा झालेला आहे. चालू माहिण्यांत सुमारे १५ ते २० हजार रुपये देण्यांत येतील. तारण अपुरे असल्यामुळे २८ मागणी अर्ज (रु. ३४,०००) नामंजूर करण्यांत आले.

कायदेमंडळांत आर्थिक प्रश्नांवर प्रकाश

हिंदी संस्थानांस हिंदुस्थान सरकार जरूरीप्रमाणें कर्ज देतें तेव्हां प्रत्येक वेळीं योग्य ती पूर्व चौकशी केली जात असते. सदरहु कर्जावर आकारण्यांत येणारा व्याजाचा दर ठराविक व निश्चित नाही. तथापि, तो सहा टक्क्यांपेक्षां ज्यास्त नसतो. ह्या आशयाची माहिती हिंदी फंडनविसांनीं असेंब्लीमध्ये दिली.

* *

हिंदी संस्थानांतील ब्रॉडकास्टिंगचें नियंत्रण करण्याची सरकारास सत्ता नाही, परंतु ब्रिटिश हद्दीमधील पद्धतीस धरूनच त्यांतील ब्रॉडकास्टिंगचे नियम आंखण्यांत येतील, अशी व्यवस्था परस्पर विचारविनिमयांनें करण्यांत येईल.

* *

पोस्टाच्या कार्डाचा आकार (लांबी-रुंदी) वाढविण्याचा सरकारचा विचार नाही.

* *

जरूरीपेक्षां ज्यास्त झालेल्या रेल्वे कामगोरांची लायकी-नालायकी विचारांत घेण्यांत येऊन नालायक कामगोरांस आंधी काढून टाकवें, अशी सूचना सरकारनें आपल्या अधिकारांतील रेल्वेजना केली आहे व ती कंपन्यांच्या व्यवस्थेखालील रेल्वे-कडेहि पाठविण्यांत आली आहे.

* *

अंदाजान बेतांत ३० एप्रिल १९३६ रोजी ५,९०५ पुरुष कैदी व ६७ स्त्री कैदी असून गेल्या १० वर्षांत तेथे पाठविण्यांत आलेल्या कैद्यांची एकूण बेरीज १०,१३२ भरते.

* *

सध्याच्या मुंबईच्या कौन्सिलाचें चालू अधिवेशन हें शेवटचेंच असल्यामुळे त्यानें पास न केलेलीं विले आपोआपच गळणार आहेत.

* *

मुंबई शहरांतील कपाशीच्या व्यापाराचें नियंत्रण करून त्यावर एकमुखी सत्ता चालावी ह्या उद्देशानें सरदार रा. ब. भीमभाई नाईक ह्यांनीं एक विल मुंबई कायदेमंडळांत मांडलें होतें, तें त्यांनीं परत घेतलें.

* *

मुंबई इलाख्यांतील शेतकऱ्यांची कर्जबाजारीपणांतून मुक्तता करण्यासाठी तडजोड करणारी बोर्ड नेमणाऱ्या, श्री. व्ही. एन. पाटील (पू. खानदश) ह्यांच्या विलाचें पहिलें वाचन पास झालें व तें एका कमिटीकडे विचारासाठी सोपविण्यांत आलें. विलाचें तत्त्व सरकारनें मान्य केलें असून तपशिलांत फेरफार करावा लागेल, अस त्यांच्यातर्फे सांगण्यांत आलें.

* *

मुंबई इलाख्यांतील सरकारी इस्तिफांनां आपल्या शस्त्र-क्रियेसाठी लागणाऱ्या सामग्रीची खरेदी लंडनमधील एका विशिष्ट कारखानदाराकडून करावी, असें सर्व्युलर सर्जन जनरलनें काढलें होतें. सदरहु कारखानदाराचें टेंडर इतरांच्या टेंडरांपेक्षां ४२ टक्क्यांनीं कमी होतें, म्हणून त्याचे दर पसंत करण्यांत आले, असें सर अलि महंमद खान देहलवी ह्यांनीं एका प्रश्नास उत्तर दिलें.

* *

गोवा लॉटरीच्या तिकिटांची मुंबई इलाख्यांत होणारी विक्री थांबविण्याचा सरकारचा विचार नाही.

* *

३१ मार्चअखेर संपणाऱ्या दोन वर्षांत मुंबई शहरामध्ये स्टोव्हच्या अपघातामुळे एकूण ३६ माणसें मृत्युमुखी पडलीं. त्यांपैकी १५ मुली व १४ तरुण स्त्रिया होत्या.

* *

१९२९ सालीं मुंबई विश्वविद्यालयाच्या मतदार संघाचे पटावर ९ हजार मतदार होते, परंतु आतां ती संख्या फक्त ४,३९५ इतकीच आहे. हॅमंड कमिटीपुढें आपलें म्हणणें मांडतांना मुंबई सरकारनें, मताधिकाराचे पूर्वीचेच नियम कायम ठेवावेत, असें मत व्यक्त केलें होतें. तथापि हॅमंड कमिटीनें हे पदवीधर नोंद-लेले असले पाहिजेत, असा अभिप्राय दिला. त्यासंबंधांतील आर्डर इन कौन्सिलनें आणखी एक अट घातली व पदवीधरांची नोंद ठराविक तारखेचे आधीं दोन वर्षांपूर्वीं झालेली असली पाहिजे असा निर्बंध घातला. ह्या नवीन निर्बंधामुळे, पदवी प्राप्त होऊन सात वर्षे लोटलेल्या व आपला मतदानाचा हक्क पूर्वीं गाजवलेला असलेल्या कित्येक मतदारांचा मताधिकार नष्ट झाला आहे. ह्या प्रश्नाकडे लक्ष वेधण्याकरितां डॉ. वाढ ह्यांनीं आणलेली तहकुबीची सूचना प्रांतिक कायदे मंडळांत नापास झाली.

* *

नव्या ४८ व्या सहकारी नियमाच्या आधारे सरकारनें कर्नाटक सेंट्रल को. लि.केचे डायरेक्टर बोर्ड रद्द करून नवीन नेमणुका केल्या, ह्याबद्दल नापसंती दर्शविण्याकरितां कौन्सिलमध्ये तहकुबीची सूचना मांडण्यांत आली होती. तथापि, ती विचारांत घ्यावी, ह्या मताचे फक्त १५ च सभासद उभे राहिल्यानें सूचनेवर चर्चा होऊं शकली नाही व ती फेटाळली गेली.

टाटा वीज कंपनीची प्रगति

टाटा हेड्रो इलेक्ट्रिक पॉवर सप्लाय कंपनीच्या धरणांत पाण्याचा भरपूर साठा झालेला आहे. तथापि, हिंदुस्थानांतील इतर ठिकाणीं पाऊस जरूरीपेक्षां कमी अगर फाजील झालेला आहे. ह्या कारणानें, लोकांजवळ खरेदी करण्याचें त्राण न राहून कापडाचा खप कमी होण्याचा संभव आहे. टाटाच्या विजेचें मुंबईमधील गिरण्या हेंच प्रमुख गिन्हाईक असल्यानें, कंपनीच्या विजेच्या स्वपावर अवर्षणाचा व अतिवृष्टीचा दुष्परिणाम होणें अशक्य नाही. गेल्या वर्षी कंपनीनें सर्वसाधारणपणें दर युनिटला ५३ पै ह्या दरानें वीज विकली. घसारा स्वार्ती मोठ्या रकमा कंपनी टाकीत आल्यानें आतां एकूण खेळत्या भांडवलाच्या २८ टक्के इतका त्या बाबतचा रिझर्व साठला आहे. ऑर्डिनरी भागांवर कर भरलेले ५८ टक्के दरानें डिव्हिडंड यदा देण्यांत येणार आहे.

मुंबई इलाख्याची दिवाळखोरी

१९३४-३५ हें मुंबई सरकारच्या तुटीच्या बजेटाचें आठवें वर्ष होय. प्रचलित राज्यघटनेच्या अमदानीस जरी ३ कोटि, ९ लक्ष रुपयांच्या शिलकेनें सुरवात झाली, तरी १९३५ अखेर एकूण ५ कोटि ८५ लक्षांची घट झाली असल्याचें दिसून येतें. इलाख्यांतील उत्पन्नदायक करांत वाढ होण्याचा आतां संभव नाही व खर्चात बचत करण्यासहि जागा उरलेली नाही, असें मुंबई इलाख्याच्या १९३६ च्या ऑडिट रिपोर्टांत म्हटलें आहे.

ता. (सप्टेंबर)	वैद्य	बँक
२४	१२-०	बाशी ता. अ.को.के. अँड सेल सोसायटी, बाशी
२४	४-०	श्री भलभीम प.स. मंडळी,कोल्हापूर
२७	२-०	कॉसमॉस को. अ. बँक, पुणे
२७	३-०	पंढरपूर माध्यमिदिन ब्रह्मवृंद को. अ. बँक, पंढरपूर
२७	८-०	बेळगांव हि. सें. को., बँक, बेळगांव
२७	८-०	इचलकरंजी सें. को. बँक, इचलकरंजी
२७	४-०	बेळगांव पायोनियर अ. को. के. बँक, बेळगांव
२७	४-०	बाशी सें. को. बँक, बाशी
२८	२-०	बाँवे प्रॉ. को. लँड मॉर्गेंज बँक लि., मुंबई

बाँवे प्रॉ. को. बँक लि., मुंबई

वरील बँकेस १९३५-३६ अखेर १,४३,२६३ रु. १० आणे ९ पै. नफा झाला, त्यांतून भागीदारांस ५ टक्के दराने दिव्दिहंड देण्यासाठी ६४,८४५ रुपये मंजूर करावे, गंगाजळीत १२,५६१ रुपये टाकावेत, १४,००० रुपये बँकेच्या नोकरवर्गास बोनस द्यावा, १०,००० रुपये रीबेट देण्यासाठी राखून ठेवावे व ४१,८५७ रुपये पुढील सालाच्या हिशेबांत ओढावे अशी डायरेक्टर बोर्डाची शिफारस आहे.

नं. १ मिलिटरी अकाउंट्स को. के. बँक लि., पुणे

वरील बँकेने पुणे येथे टिळक रोडवर ४,७५० रुपयांस जागा सरेदी करून त्यावर एक १३३ हजारांची स्वतःची इमारत बांधली आहे. सदरहु इमारतीचा उद्घाटन समारंभ ता. १९ सप्टेंबर रोजी कंट्रोलर ऑफ मिलिटरी अकाउंट्स (स. कमांड) मि. स्लेटर, ह्यांचे हस्ते मोठ्या थाटाने झाला. अहवालाचे साली थकबाकीचा आंकडा ८,४०० रुपयांवरून निम्म्यावर आला व इतरहि बाबतींत बँकेने प्रगति केली. बँकेचे सेक्रेटरी श्री. व्ही. टी. चितळे ह्यांच्या कामगिरीचा अहवालांत निर्देश करण्यांत आला आहे.

बाशी सेंट्रल को. बँक लि०

वरील बँकेचे संस्थापक व बाशी भागातील सहकारी सोसायट्यांचे आद्यप्रवर्तक, कै. भाऊसाहेब साने, ह्यांचे स्मरणार्थ बँकेच्या इमारतीवर एक हॉल बांधण्यांत आला आहे. सदरहु हॉलचा उद्घाटन समारंभ ता. २७ रोजी दुपारी ३ वाजतां प्रो. वा. गो. काळे ह्यांचे हस्ते होणार आहे.

महाराष्ट्र कोऑपरेटिव्ह थ्रिप्ट सोसायटी लि., पुणे.

ह्या सोसायटीची तारीख २२-८-३६ रोजी कोरमच्या अभावीं तहकूब झालेली ८ वी वार्षिक साधारण सभा पुणे सेंट्रल को-ऑपरेटिव्ह बँकेच्या मुख्य दिवाणस्वान्यामध्ये रविवार तारीख २७ सप्टेंबर, १९३६ रोजी सकाळी ८-३० वाजतां भरणार आहे. तरी सभेस सर्व सभासदांनी अगत्य यावे अशी सेक्रेटरींची विनंति आहे.

धी सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया लि०

कडून
हिंदुस्थानांतील प्रजेच्या हितासाठी अनेक
नाविन्यपूर्ण उत्कृष्ट योजना.

होम सेविंग खाते | सोने विक्री खाते
५ तोळे व १० तोळे लगडी

चालू खाते | सिफ डिपॉझिट व्हॉल्यूट खाते | विमा खाते

त्रैवार्षिक कॅश सर्टिफिकेट खाते | एक्सचेंज ट्रस्टी खाते

सविस्तर माहितीकरिता पत्रव्यवहार करा:-

स्वदेशप्रेमी लोकांनी स्वदेशी संस्थेला उत्तेजन देणे हे त्यांचे कर्तव्य आहे. जनतेची सेवा करणे हेच आमचे ध्येय आहे. वरील स्वदेशी संस्थे-कडून मिळणाऱ्या फायद्याचा अनुभव प्रत्येकाने घ्यावा.

सो. न. पोचखानवाला,

मॅनेजिंग डायरेक्टर.

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र, लि.

लक्ष्मीरोड, पुणे

तारेचा पत्ता : MAHABANK : फोन नं. ५७२

अधिकृत भांडवल : : : १०,००,०००

विक्रीस काढलेले भांडवल : ५,००,०००

खपलेले भांडवल : २,०४,१५०

रोख भरलेले भांडवल : ९९,२७५

दर शेअरची किं. : रु. ५०

चालू ठेवी द. द. शेंकडा १॥ टक्के व्याजाने स्वीकारल्या जातात.

सेविंग बँक ठेवीवर चेक स्वीकारून द. द. २॥ टक्के व्याज दिले जाते.

मुदतीच्या ठेवी तीन महिन्यांपासून पांच वर्षांपर्यंत स्वीकारल्या जातात. व्याजाच्या दराबद्दल बँकेकडे चौकशी करावी.

कॅश, सोने, चांदी, माल, सरकारी कर्जरोखे किंवा व्यक्तिशः पत्तीवर रकमा दिल्या जातात.

कॅशक्रेडिट अगर ओव्हर ड्राफ्ट ह्यांवरहि कर्जे दिली जातात.

चेक, बिले, ड्राफ्ट, हुंड्या, पेन्शन, बिले वगैरे वसूल करून दिली जातात.

कर्जरोख्यांची सरेदीविक्री त्यांवरील व्याज जमा करणे ही कामे केली जातात.

या बँकेवर सातेदाराने काढलेले चेक, सेंट्रल बँक, मुंबई कमिशनशिवाय वसूल करून देते. सात्यांत भरलेले मुंबई बँकांवरील चेक कमिशनशिवाय वसूल केले जातात.

शेअर सरेदीबद्दल व व्यवहाराच्या नियमांबद्दल बँकेकडे चौकशी करावी.

एम. व्ही. गोखले,
मॅनेजर.

निवडक बाजारभाव

सरकारी कर्जरोखे

बँक रेट (२८ नोव्हेंबर १९३५ पासून)	३%
५% (१९४०-४३)	१११-११
५% करमाफ लोन (१९४५-५५) ...	१२१-१
५% (१९३९-४४) लोन	१०८-१५
४३% लांब मुदत (१९५५-६०) ...	११९-१३
४% १९६०-७०	११५-७
४% १९४३	१११-८
३३% विनमुदत	९९-११
३३% १९४७-५०	१०७-११
२३% १९४८-५२	१०१-३

निमसरकारी रोखे

४% पोर्ट ट्रस्ट (बिगर गॅरंटी व लांब मुदत)	१११-८
४% पोर्ट ट्रस्ट (गॅरंटी व तीन महिन्यांच्या नोटिशीने परत फेड)	१००-८
४% मुंबई म्युनिसिपल (लांब मुदत) ...	११०-१२
४% मुंबई सिटी इंप्रूव्हमेंट ट्रस्ट बाँड (७०वर्षे मुदत)	११०-८
४% म्हैसूर कर्ज (१९५३-६३) ...	११२-४
५% म्हैसूर (१९५५)	१२५-०

मंडळ्यांचे भाग

बँका

बँक ऑफ इंडिया (भाग १०० चा, पैकी ५० रु. भरले व १०% डिव्हिडंड)	१३२-८
बँक ऑफ बडोदा (१०० पैकी ५० रु. भरले व १०% डिव्हिडंड)	११२-४
सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया (५० पैकी २५ रु. भरले व ६% डिव्हि.)	३३-११
इंपीरिअल बँक (५०० रु., १२% डिव्हि.)	१५६०-०
रिझर्व्ह बँक (१०० रु.)	१३८-४

रेल्वेज

बौड-बारामती (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ४३%)	१०४-८
पाचोरा-जामनेर (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ४३%)	९९-०
अहमदाबाद-प्रांतज (५०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९३%)	९०५-०

बीज

बॉबे ट्रॅम्वे (ऑर्डि. भाग ५० रु. डिव्हि. १३%)	१५३-१२
कराची (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९%)	२४७-८
पुणे इलेक्ट्रिक (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९%)	२६०-०
टाटा पॉवर (१,००० रु. ऑर्डि, डिव्हि. ६३%)	१६१२-८
टाटा पॉवर (१,००० रु. प्रेफरन्स, डिव्हि. ७३%)	१६१६-४

इतर

टाटा आयर्न (१५० रु. प. प्रेफरन्स डिव्हि. ६%)	२००-०
टाटा आयर्न (१०० रु. ड. प्रेफरन्स, २२ रु. ८ आ.)	१६६-४
टाटा आयर्न (७५ रु. ऑर्डि.)	१८४-८
टाटा आयर्न (३० रु. डिफर्ड)	७२१-४

नंदादेवी शिखर गांठले

वेलस युनिव्हर्सिटीचे प्रोफेसर ग्रॅहॅम ब्राऊन, ह्यांच्या नेतृत्वा-खाली चार ब्रिटिश व चार अमेरिकन अशा आठ साहसी लोकांनी नंदादेवी शिखरावर आरोहण करण्याचा प्रयत्न केला व त्यास ता.२९ ऑगस्ट रोजी यश येऊन त्यांनी पर्वताचे अत्युच्च शिखर गाठण्याचे जागतिक " रेकॉर्ड " निर्माण केले आहे. नंदादेवी हे गंगा नदीचे एक उगमस्थान संयुक्तप्रांतांत असून त्याची समुद्र-सपाटीपासून उंची २५,६६१ फूट आहे. मौंट एव्हरेस्ट हे हिमाल-याचे शिखर २९,१४१ फूट उंच आहे व अद्याप ते अजिंक्य राहिले आहे.

मुंबईत हिंदुस्थान सरकारच्या इमारती

मध्यवर्ती सरकार ह्या नात्याने हिंदुस्थान सरकारास स्वतःच्या स्वतंत्र कारभाराच्या कचेऱ्यांसाठी मुंबई शहरांत निराळ्या इमार-तीची जरूर असते. सध्या भाड्याने घेतलेल्या इमारतींवर ह्या कचेऱ्यांचे काम भागवण्यांत येते व त्याप्रीत्यर्थ प्रतिवर्षी दीड लास रुपयांच्यावर खर्च करावा लागतो. सबब, हिंदुस्थान सर-कारच्या मालकीच्या ८ लक्ष रुपये किंमतीच्या जागेवर १२ लक्ष रुपये किंमतीच्या इमारती उभारण्याचे आतां निश्चित करण्यांत आले आहे. ह्या योजनेमुळे भाड्याच्या खर्चात बरीच बचत होईल असा अंदाज आहे. सदरहु योजनेस असेंब्लीच्या फिनन्स कमिटीने संमति दिली आहे.

ह्युम सेप्टिक टँक

वापरल्याने

आरोग्य व स्वच्छता ठेवली जाते.

नादुरुस्त होण्याची भीति नाही.

कित्येक वर्षे लोक वापरून सुखी आहेत.

संडासाचे पाणी घाण वास न येतां बाहेर येते व

ते भाजी उगवण्यास उपयोगांत आणतां येते.

ह्युम पाईप

(सिमेंट कांकीटच्या)

फार मजबुत व टिकाऊ असतात.

महाराष्ट्रांतील कारखाने:-

मुंबई, पुणे, सोलापूर, मिरज, द. हैद्राबाद.

दि इंडियन ह्युम पाईप कं., लि.

बॅलंड इस्टेट, मुंबई.

दि डेक्कन पेपर मिल्स कंपनी, लिमिटेड. रे पेपर मिल, मुंबवा, पुणे. पदमजी पेपर मिल, मुंबई.

पूर्वी आम्हांस लागणारा सर्व कागद आम्ही आपल्या देशांतच तयार करित होतो, आणि महाराष्ट्रातील कागदाचा धंदा सुप्रसिद्ध होता.

सध्यांच्या यांत्रिक युगांत, कागदाचे प्रकार आणि त्यांस असलेली मागणी विलक्षण वाढली असतां आम्ही पूर्ण स्वदेशी कागदच कां वापरूं नये आणि आम्हांस सर्व स्वदेशी कागद कां पुरवतां येऊं नये!

ह्या प्रश्नांस, दि डेक्कन पेपर मिल्स कंपनीने, अनेक प्रकारांचा व प्रतींचा कागद आपल्या कार्यक्षम कारखान्यांत तयार करून समाधानकारक उत्तर दिलें आहे.

तुम्हांस कसलाहि कागद पाहिजे असो, त्यासंबंधानें खालील पत्र्यावर चौकशी करून तो कागद घ्या.

८१५-१६ भवानी पेठ, पुणे.

अहमदाबाद हाऊस, बॅलर्ड एस्टेट, मुंबई.

FOR
SAFETY, ECONOMY
AND
DURABILITY
Consult

V. G. & Sons
ELECTRICAL and RADIO ENGINEERS
AND
LICENSED ELECTRICAL CONTRACTORS
Laxmi Road, Ganapati Chowk, POONA.

शास्त्रशुद्ध पायावर काम करणारी, महाराष्ट्राची
प्रमुख प्राविहडंट विमा कं.

दि हिंदू बेनिफिट सोसायटी लि.

च्या लोकप्रिय
प्रपंच पॉलिसीकरितां प्रचारक पाहिजेत.
माहितीसाठीं लिहा.

किताब बिल्डिंग, बुधवार, पुणे.

सेक्रेटरी.

K. K. & Co.
Photographic Dealers
POONA.

‘अर्थ’ ग्रन्थमाला

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली

“ दुसरें मूल्यमापन जाहीर झालें ”

स्थापनेपासूनच भागीदारांना ६ टक्के फायदा व विमेदारांस वाढता नफा वांटून
जुन्या व स्थिर झालेल्या कंपन्यांस कठीण असें अपूर्व यश संपादन केलेली
पहिलीच महाराष्ट्रीय विमा कंपनी:-

कॉमनवेलथ विमा कंपनी लि., पुणे.

अध्यक्ष-श्री. न. चि. केळकर, संचालक, केसरी

हयातीतील विम्यास } दुसऱ्या मूल्यमापनांत वांटलेला { हयातीनंतर विम्यास
३७॥ रु. } दर हजारी त्रैवार्षिक नफा { ४५ रु.

जास्त माहितीकरितां समक्ष भेटा अगर लिहा.

मॅनेजिंग एजन्ट्स.

“ अर्थ ” ग्रन्थमाला

व्यापार, उद्योगधंदे, शेती, सह-
कार, बँकिंग इत्यादि विषयांवरील
सोप्या व व्यावहारिक उपयुक्ततेचीं
पुस्तके.

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली

वरील प्रत्येक पुस्तक लोकप्रिय
झालें आहे.

किं. १ रु. (ट. स. निराळा)

व्यवस्थापक, ‘अर्थ’ ग्रन्थमाला,
पुणे ५.

हे पत्र पुणे, पेठ भांगुडां घ. नं. १३६१३ आद्यमण छापखान्यांत रा. अनंत विनायक पटवर्धन यांनी छापिलें, व
रा. श्रीपाद वामन काटे, ची. ए., यांनी ‘दुर्गाधिवार’, भांगुडां, घ. नं. १२५/१३, पुणे शहर, येथें प्रसिद्ध केले.